

byggnadsvård

Kullbo

Ringsö 1:3 (f d Ringsö 1:2), Bälinge socken, Nyköpings kommun,
Södermanlands län

Antikvarisk kontroll
Renovering av jordkällare 2003

Eva Wockatz och Hugo Larsson

Kullbo

Ringsö 1:3 (f d Ringsö 1:2), Bälinge socken, Nyköpings kommun,
Södermanlands län

Antikvarisk kontroll
Renovering av jordkällare 2003

Eva Wockatz och Hugo Larsson

Rapport 2012:19

© 2012 Sörmlands museum

Beställningar kan göras hos:
Landstinget Sörmland
Kultur & Utbildning Sörmland
SÖRMLANDS MUSEUM
Box 314, S-611 26 Nyköping
arkiv.bibliotek@dll.se
www.sorlandsmuseum.se

Författare: Eva Wockatz och Hugo Larsson, antikvarie
Omslagsbild: Kullbo jordkällare före renoveringen (Slm D12-0431). Foto: Hugo Larsson.
Foto, där ej annat anges: Hugo Larsson, Sörmlands museum
Diarienummer: KUS 02 234
Andra reviderade upplagan, 2013-01-30

Allmänt kartmaterial: ©Lantmäteriverket. Ärende nr MS2006/01672

Nyköping 2012

Innehåll

INLEDNING	5
Antikvarisk kontroll	5
Sammanfattning av utförda åtgärder	6
Översiktlig beskrivning av Ringsö och Kullbo	6
Översiktlig beskrivning av jordkällaren	7
Kulturhistoriskt värde	10
Historik med relevans för ärendet	11
UTFÖRDA ÅTGÄRDER	11
Skadebeskrivning före åtgärder	11
Markarbeten	12
Åtgärder på murverket	12
Åtgärder på timmerstommen	13
Åtgärder på taket	13
Övriga åtgärder	14
ANTI-KVARISKA IAKTTAGELSER	15
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER	17
Källförteckning	19
Administrativa uppgifter	19

1 Utdrag ur Gröna kartans blad (GSD) Nyköping 9H SO med Kullbo markerad.

INLEDNING

Under hösten 2003 har arbeten utförts på jordkällaren vid Kullbo. Fastighetsägaren Örike AB, ansökte om byggnadsvårdsbidrag för renovering av jordkällaren vid Kullbo i juni 2001. Länsstyrelsen i Södermanlands län beslutade den 6 maj 2002 enligt 5 § förordningen (1993:379) om bidrag till kulturmiljövård, att lämna bidrag till vård av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse för sökta åtgärder.

Eftersom den tilltänkta entreprenören insjuknade under genomförandeperioden 2002 kom arbetena aldrig att genomföras inom föreskriven tid. Projektet försköts därför ett år och förnyades med ett nytt beslut den 5 september 2003 av länsstyrelsen. I enlighet med länsstyrelsens beslut skulle arbetenas utförande och omfattning ske i samråd med antikvarisk kontrollant.

Åtgärdsbehoven redovisades i ”Minnesanteckning från byggmöte 1, samt arbetsbeskrivning för fortsatta åtgärder på jordkällare till Ringsö 1:2”, Sörmlands museum, Hugo Larsson, daterad 2003-11-04.

Antikvarisk kontroll

Sörmlands museum fick uppdraget att svara för antikvarisk kontroll vid arbetets genomförande. Arbetet har följts genom startmöte/byggmöte, platsbesök, fortlöpande kontakt via telefon och e-post, samt en antikvarisk slutbesiktning den 4 november 2003.

2 *Jordkällaren vid Kullbo före åtgärder i maj 2002 sedd från sydväst. I bakgrunden syns mangårdsbyggnaden från 1700-talet, dock ombyggd i senare tid (Slm D12-0432).*

Sammanfattning av utförda åtgärder

- Schaktning har utförts runt jordkällaren.
- Timmerstommen har plockats ned, lagats och återmonterats.
- Takkonstruktionen har lagats och till stora delar rekonstruerats. Teglet har lagts tillbaks.
- Murverket har lagats och putsats in- och utvändigt.
- Ett rötskadat trägolv som låg i källarummet togs bort.

Översiktlig beskrivning av Ringsö och Kullbo

Ringsö är den största av öarna i den sörmländska skärgården. I det kulturpräglade landskapet finns tydliga spår av skärgårdsjordbruk. Ringsö naturreservat är beläget ca 25 km öster om Nyköping. Syftet med reservatet är att bevara skärgårdslandskapet med dess speciella geologiska bildningar, rika växtlighet och djurliv samt särpräglade odlingsformer. Ringsö ligger i ett område som är utpekad som en riksintressant kulturmiljö (D54). Motiveringen lyder ”skärgårdsmiljö med betydelse för sjöfart och kustförsvar sedan medeltiden och ännu fungerande skärgårds- och fiskehemman.”

Sex bebyggelseplatser har funnits på Ringsö. Kring gårdarna ligger idag gamla betesmarker och ängar som delvis är igenväxta. Ringsö ägdes från 1600-talet fram till 1925 av Björksunds gård. Därefter

3 *Jordkällaren sedd från nordväst före åtgärder den 28 maj 2002. Träd växte nära jordkällaren och muren var delvis rasad (Slm D12-0431).*

fram till 1952 av Hånö säteri, då ön förvärvades av familjen Kjellberg. Kullbo är beläget på öns västra del och mangårdsbyggnaden där är uppförd på slutet av 1700-talet. Till gården hör ytterligare ett bostadshus, magasin, höskulle och stall, samt den nu berörda jordkällaren. Vid tidpunkten för jordkällarens anläggande så ägdes ön med torpstället Kullbo av Björksunds gård.

Översiktlig beskrivning av jordkällaren

Jordkällaren ligger i direkt anslutning till mangårdsbyggnaden på Kullbo. Jordkällaren är på sedvanligt sätt förlagd till en backslutning. Planformen utgörs av ett källarrum innanför ett förrum. Årtalet 1856 är ristat på dörrbladet mellan förrum och källarrum.

Jordkällarens nedre väggar är utförda i oregelbundet gråstensmurverk. Gråstenarna är satta i kalkbruk och väggarna hade före åtgärder ett delvis nedbrutet tunt slammat skikt av kalkbruk. Vissa av stenblocken var tuktade, sannolikt ursprungligen sprängda från större block.

Ovanpå den tvådelade grundplanen av sten står en timrad rödfärgad träöverbyggnad. Långsidorna är timrade i tre stockvarv. Kortsidor och mellanväggen har timrade rösterna om sex stockvarv. De tre nedre stockvarven är sammantimrade med långsidornas timmer genom vertikala dubbelhaksknutar. Knutarna är fortfarande utskjutande och har åt den nordvästra långsidan klätts in i knutlådor.

Gaveltimret var slätbilat åt båda sidor. Långsidornas timmer var slätbilat inåt, medan utsidan endast hade bilats slät närmast knutarna. Samtligt timmer var dock avbarkat i sin helhet. Husmossa hade använts som tätning i mossrännan och timret var dymlat i höjdlid. De timrade långsidornas utsidor var klädda med horisontell kantställd brädpanel. Timret var vitkalkat inåt mot själva källarrummet.

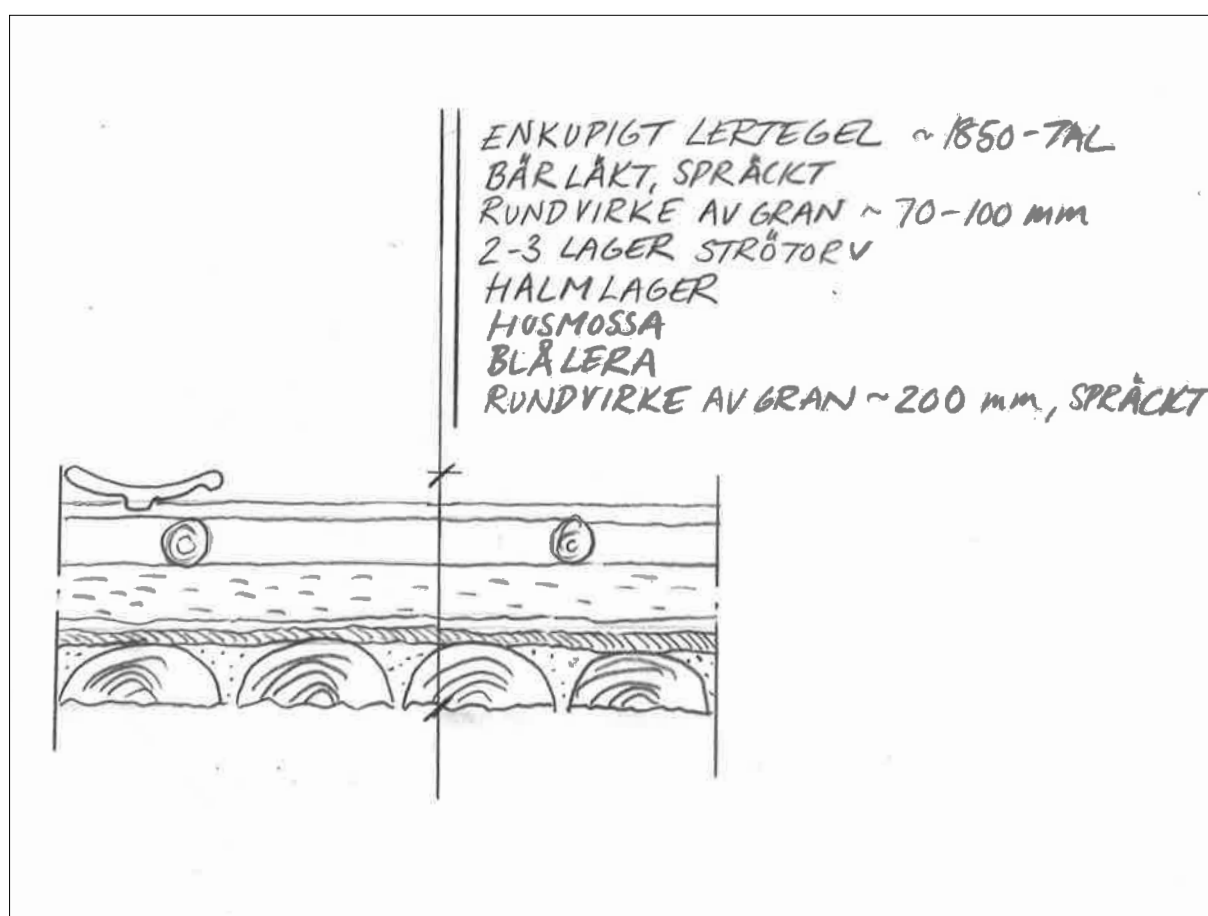
4 *Jordkällaren före åtgärder den 28 maj 2002. Takteget är bortplockat. Underliggande torvlager har rasat in (Slm D12-0433).*

Hammarbanden sköt ut som tassar till takutsprången. I det bäst bevarade hörnet åt sydväst var timret dekorativt skuret med avrundning av kanten mellan ändträet och undersidan av timret, se bild 8.

Samtliga tre gavelrösten hade ventilationshål, vilka skurits ut som en rektangulär håltagning mellan två stockvarv. Håltagningarnas kanter hade i varierande grad fasats av. De två öppningarna på ingångsgaveln, respektive mellanväggen mellan förrum och egentligt källarrum, hade vertikal utbredning. Motsvarande håltagning åt motsatt gavel, vilket var beläget strax ovan markytan, hade en horisontell sträckning. Den senare öppningen hade spikats igen utifrån med en brädstump. Möjligen hade öppningen använts till att fylla på matvaror i jordkällaren. Liknande öppningar, påfyllningshål för potatis, har förekommit när det gäller potatiskällare.

Taket bars upp av två sidoåsar, samt dubbla kroppåsar. Kroppåsarna utgjordes av en undre respektive en övre. Den undre åsen var intimrad mellan gavlarnas varv fem och sex genom dubbelhak. Den övre åsen hade hakats i ovanifrån i varv sex. Åsarna var inte sammantimrade som väggtimmer. Istället var den övre åsens naturligt rundade undersida lagd an mot den nedre åsens dito rundade ovasida. Blålera hade använts som tätning mellan åsarna. Leran låg samtidigt an mot undertaketets klovor, se figur 5.

Den undre kroppåsen liksom sidoåsarna och hammarbanden utgjorde underlag för det invändiga undertaket, vilket hade utförts av klena rundslanor (ca 20 cm i diameter) som hade spräckts till två klovor vardera. Spår efter kilarna som använts vid spräckningen syntes fortfarande i ytan.

5 Principskiss för takkonstruktionen. Proportioner stämmer inte. Ej skalenligt ritad. Skiss av Eva Wockatz.

Vankantssidorna var utplanade vid ändträsidorna för att de spräckta rundslanorna skulle få plats vid respektive infästningspunkt. Klovor av samma slag låg även som "undertak" i gavelutsprången.

På undertaketets ovansida hade mellanrummet mellan klovornas rundning utjämnats med blålera. Leran såg ut att vara ren. När undertaketets ovansida på detta sätt hade gjorts plant, hade ett lager husmossa lagts på. Ovanpå husmossan låg ett lager med halm, därefter 2-3 lager strötorv. Strötorven var pålagd i fyrkantiga torvor med en spadbredds sidbredd. Torvakornas storlek var ungefär 30x30 cm. Torven hade från början varit ca 10 cm tjock.

Ovanpå torven låg klenare rundvirke av gran, omkring 7-10 cm i diameter, som ströläkt till tegeltaket. Rundvirket var infäst i den övre kroppåsens ovankant, respektive i hammarbandens ovankant, och löpte ut som tassar till långsidornas takfot. Grankäpparna hade därmed en bärande funktion för respektive takfot och fungerade alltså som ett mellanting mellan sparrar och ströläkt, vilket förklarar granvirkets relativt kraftiga dimension. Infästning av granvirket i ås och hammarband hade skett med handsmidd spik.

Bärläkten hade "vanlig modern dimension" och var utförd av sågade brädor, vilka på längden hade spräckts ut till läktvirke. Även dessa var spikade mot underlaget med handsmidd spik. I några fall hade mindre partier av bärläkten utförts med rundvirke av gran i ungefär samma dimension som den sågade/spräckta läkten.

6 *Detalj av den undre kroppåsen och undersidan av de spräckta rundslanorna. Till höger om åsen syns leran och husmossan. Före åtgärder 28 maj 2002 (Slm D12-0434).*

En troligen ursprunglig vindskiva satt kvar på den västra gavelns norra takhalva. Den utgjordes av två 1” tjocka (ca 2,5 cm) brädor, varav den undre var profilerad. Profileringen var utförd så att vindskivans bräda täckte det utskjutande hammarbandet och sidoåsarna. Det fanns spår som tydde på att ett liknande nu avfläkt utsprång hade funnits för att på samma sätt skydda den undre kroppåsens ändträ. Brädan hade ursprungligen varit 15” bred (ca 38 cm). Dess bredd i mellanrummet mellan utsprången var 35 cm. Den övre brädan var 10” bred (25,4 cm). Vindskivan var spikad mot underlaget med handsmidd spik. Den östra gaveln hade vindskivor som förnyats under 1900-talet, där tre skift profilerade bräder hade använts. Dessa var fastspikade med trådspik.

Källarens båda dörrar utgjordes av enkla bräddörrar där narorna inte var infällda. Ytterdörren bestod av tre sammanfogade, mycket breda brädor. Innerdörrens naror var sammanfogade med dörrens bräder med träpluggar. Dessa var fyrkantigt skurna och i ovankant fasade som spikskallar. Väggar och tak i källarrummet var kalkslammade, se bild 6. Farstuns väggar och tak var omålade. Ett troligen sentida skåp av pärlspont fanns i källarrummet utmed södra långsidan.

Kulturhistoriskt värde

Jordkällarens tak hade en ålderdomlig konstruktion. Till och med den delvis spräckta bärläkten var spikad med handsmidd spik. Att spräcka ut läkt ur en större bräda istället för att klyvsåga är en ålderdomlig teknik i sig. Jordkällarens tak var också täckt med en stor mängd taktegel från 1850-talet. Detta i kombination med innerdörrens årtalsdatering (1856) gjorde att man kunde misstänka att taket aldrig hade lagts om fullständigt. Jordkällaren hade alltså ett originaltak från 1856, som före 2003 kontinuerligt hade underhållits genom att enstaka trasiga tegelpannor hade bytts ut allt efter som. Taket var tämligen unikt, både genom sin ålder, men också genom den ålderdomliga och ovanliga konstruktionen med klovor i undertak och dubbla kroppåsar.

7 På insidan av dörren in till källarrummet var årtalet 1856 inristat (Slm D12-0435).

8 Detalj av sydvästra hammarbandet som hade en skuren avrundning av kanten. Före åtgärd (Slm D12-0436).

Historik med relevans för ärendet

Kullbos mangårdsbyggnad uppfördes i slutet av 1700-talet. Ekonomibygnaderna tillkom på 1860-talet.

Årtalet 1856 är ristat på dörrbladet mellan förrum och källarrum i jordkällaren. Väggar under mark är utförda i gråstensmurverk.

UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Före arbeten startade dokumenterades befintlig takkonstruktion. Taket var tekniskt sett i dåligt skick, vilket gjorde att stommen behövde demonteras och återmonteras, samt att en stor del av konstruktionen måste rekonstrueras.

Skadebeskrivning före åtgärder

Marknivån var delvis för hög. Före arbeten påbörjades diskuterades det eventuella behovet av dränering.

Lösa stenar hade rubbats ur sitt läge i jordkällarens murverk, vilket gett sättningsskador i källarrummet. Gavelmurverket hade sättningsskadat och raserat murverk. Invändig och utvändig murverksslamning var dålig.

9 *Jordkällaren sedd mot öster före åtgärd i maj 2002. I gaveln fanns sedan tidigare en rektangulär öppning, som nu rekonstruerades. (Slm D12-0437).*

Stora delar av timret var rötskadat.

Taket var tekniskt sett i dåligt skick. Det enkupiga lertegeltaket var avplockat redan innan projektet startade. Jordkällaren hade haft tränock. Nockpannor har inte funnits. I princip alla spräckta rundslanor var rötskadade. Viss blålera saknades. Torven behövde kompletteras. En hel del ströläkt/sparrar var knäckta eller skadade. Bärläkten var i dåligt skick. Vissa vindskivor saknades eller var dåliga. En äldre vindskiva fanns bevarad på västra gavelns norra takhalva. Vindskivor på källarens baksida var nyare och utförda utan profilering.

Utvändigt trä var i behov av ommålning. Även invändigt var källaren i behov av ommålning. Ett sentida och rötskadat trägolv låg i källarrummet.

Markarbeten

Schaktningsåtgärder runt källaren utfördes. Merparten av dessa övervakades av museet.

Åtgärder på murverket

Lösa stenar som hade rubbats ur sitt läge i murverket plockades om och sattes tillbaks i ursprungligt läge. Stenarna sattes i nytt luftkalkbruk. Såväl invändigt som utvändigt murverk slammades med en tunn puts av samma typ av luftkalkbruk. Tvättsvamp användes vid slamningen för att få en jämn ytstruktur. Murverket ströks sedan med vit kalkfärg.

10 Husmossa läggs på plats ovanpå de kluvna rundslanorna och blåleran. I bild syns Markus Berggren och Dick Berggren (Slm D12-0438).

Åtgärder på timmerstommen

Timmerstommen demonterades och återmonterades. Vid demontering av stomdelarna märktes timret noggrant upp för att senare återmonteras i samma läge. Röttskadade delar av timmerstommen ersattes med nytt. Nytt timmer hade samma dimension och utförande som befintligt. Timmer som inte var röttskadat sparades, liksom friska delar av röttskadat timmer. Vissa delar skarvades med nytt trä. Detaljer utfördes med befintligt utförande som direkt förlaga. Stor noggrannhet iaktogs vad gällde detaljutförande.

Åtgärder på taket

Eftersom takkonstruktionen sannolikt var original och ovanlig försöktes den återskapas så långt som möjligt. Ny strötorv och blålera användes därför under tegeltaket. Takkonstruktionen verkade ha fungerat tillfredsställande i ca 150 år. Möjligen hade torvens förmåga att absorbera fukt bidragit till att det vatten som läckt in under takpannorna ändå hade torkat ur.

Röttskadade klor ersattes med nya lika befintliga. Nya efterbilades inte till skillnad från originalklor som hade viss bearbetning. Nya klor spräcktes fram ur barkade rundslanor (furu) på samma sätt som gjorts vid tillverkning av de ursprungliga, genom att två klor togs ur en stock.

Blålera användes på samma sätt som tidigare, för att jämna ut mellanrummet mellan vankanterna på plankornas baksidor. Befintlig lera samlades upp för uppblötning och återanvändes.

Ett lager husmossa lades ovanpå lerlagret varefter ett lager halm lades över mosslagret.

11 Nya stockar utformades på samma sätt som tidigare. Den rektangulära öppningen rekonstruerades. (Slm D12-0439).

12 Bärläkten var spräckt och spikad med handsmidd spik i ströläkten som bestod av granslanor. Före åtgärd (Slm D12-0440).

Ny strötörv köptes från Hörle torv, Småland. Ett lager strötörv lades ovanpå moss och halmlagret.

Ströläkt/sparrar tillverkades av rundvirke av gran i samma dimension och utförande som befintliga. Bärläkten spräcktes ur sågade brädor i lika befintlig dimension. Handsmidd spik tillvaratogs och återanvändes. Där spiken inte gick att återanvända användes istället trådspik som ersättning.

Befintligt lertegel återlades på taket och kompletterades med liknande äldre tegelpannor som fanns på Ringsön. Vid nock lades nockbrädor, eftersom den ursprungliga konstruktionen sannolikt haft nockbrädor.

Den äldre vindskivan som var bevarad åt sydväst lagades och återanvändes. Denna användes också som mall för övriga vindskivor, även på östra gaveln där utförandet varit förenklat på 1900-talet. Handsmidda spikar återanvändes och kompletterade med nytillverkade handsmidda spikar. Nya vattbrädor monterades på vindskivorna.

Övriga åtgärder

Taket lades relativt snart efter det att den i princip nya stommen var färdig. Virket var för färskt och hade därigenom inte torkat fullt ut, varför en avfuktare placerades i källaren under vintern.

Utvändigt målades allt trä med Falu rödfärg. Invändigt målades trä i väggar och tak på källarummet med kalkfärg. Väggar och tak i farstun målades inte. Ett sentida och rötskadat trägolv som låg i källarummet togs bort. Jordkällaren fick efter åtgärder ett jordgolv.

13 *Detalj av taket efter avslutade takarbeten. Under torven ligger ett lager med halm och mossa (Slm D12-0441).*

ANTI-KVARISKA IAKTTAGELSER

Den undre kroppåsen liksom sidoåsar och hammarbanden utgjorde underlag för det invändiga undertaket. Undertaket var utfört av klovor, där klena rundslanor av furu (ca 20 cm i diameter) hade spräckts till två klovor vardera. Spår efter kilarna som använts vid spräckningen kunde fortfarande synas i ytan. Vankantssidorna var utplanade vid ändträsidorna för att klovorna skulle få plats vid respektive infästningspunkt.

Lösningen att använda strörtorv i taklaget är relativt ovanlig. Ibland kan man se samma typ av torvor av stickskuren strörtorv som isolering i mellanbjälklag. Strörtorven var pålagd i fyrkantiga torvor med en spadbredds sidbredd, vilket indikerade att den var utvunnen ur en sticktorvtäkt, där man med speciella spadar har stuckit ut torvstycken ur en schaktvägg. Detta är den äldsta formen av torvtäkt.

Takkonstruktionen verkade tekniskt sett ha fungerat bra. Anledningen till detta kan möjligen vara torvens förmåga att absorbera fukt, vilket gjort att det vatten som läckt in under takpannorna hade torkat ur. Strörtorv har också en mikrofauna, som till viss del förtär mögelsvampar. Även lerlagret över plankorna kan ha fungerat vattenavstötande.

Vankantssidorna var utplanade vid ändträsidorna för att plankorna skulle få plats vid respektive infästningspunkt. Hur detta är löst där klovorna ligger an mot sidoåsarna undersöktes ej vid tillfället. Inte heller hur de är infästa mot långsidornas timmerväggar.

Förutom ett antal omärkta tegelpannor påträffades tegelpannor med följande stämplor och härkomst:

14 Murverket slammades invändigt med tunn puts och ströks med vit kalkfärg (Slm D12-0442).

RS med variant RS: Sörby tegelbruk i Torsåker vid Sörby säteri. RS står för Rosander Sörby. Rosander var en av arrendatorerna på 1850-talet. Merparten av påträffat stämplat tegel var av detta slag.

S.S. Sörby tegelbruk. S.S. står för Santesson Sörby. Santesson arrenderade bruket och bedrev där stor tegelproduktion under slutet av 1800-talet. Enstaka tegelpannor var märkta med denna stämpel.

STB Stämpeln har ännu okänt ursprung. Det har gissats att stämpeln står för Spånga tegelbruk som var ett herrgårdstegelbruk i Råby-Rönö under Christineholm, verksamt under perioden tidigt 1700-tal t.o.m år 1956. Enstaka tegelpannor var märkta med denna stämpel.

15 Jordkällaren sedd från nordost den 16 oktober 2003 (Slm D12-0443).

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV UTFÖRDA ÅTGÄRDER

Takkonstruktionen var ålderdomlig och ovanlig. Av denna anledning försöktes den återskapas så långt som möjligt. Jordkällaren var dock förfallen och i mycket dåligt skick när arbetena påbörjades, varför relativt stora åtgärder var nödvändiga. Därmed fick till stora delar jordkällaren rekonstrueras. Ny strötorv användes under tegeltaket. Återställandet/vidmakthållandet av den ursprungliga takkonstruktionen kan sägas vara en sorts experimentell arkeologi. Det kan dock vara lämpligt att med jämna mellanrum följa upp hur den nya konstruktionen fungerar över tid.

Vid reparationen har det getts stora möjligheter till god dokumentation av den unika konstruktionen. Eftersom jordkällaren var så förfallen så har det samtidigt ställts stora krav på just en god dokumentation. Stora krav har även ställts på utförandet, där hänsyn utöver det vanliga togs, med avseende på byggnadsdelar i "original", samt att den renoverade jordkällaren konstruktionsmässigt och hantverksmässigt skulle överensstämmande mot "originalet".

Takstolarna av tall var inte vinteravverkade, varför de fick problem med vitmögelpåväxt. En avfuktare sattes därför in det första halvåret. Efter det att jordkällaren hade torkat ut försvann påväxten.

Reparationerna av jordkällaren vid Kullbo har utförts med antikvarisk kontroll och i samråd i enlighet med Länsstyrelsens förnyade beslut, daterat den 5 september 2003.

16 *Jordkällaren i september 2012. Vänstra vindskivan kunde sparas (Slm D12-0444).*

Källförteckning

Arkiv

Lantmäteriet, Gävle
Sörmlands museums arkiv, Nyköping

Litteratur

Kjellberg Nils, Örike, bilderna berättar. En resa i tid och rum i Sörmlands ytterskärgård, Stockholm 1996.
Områden av riksintresse för kulturmiljövården i Södermanlands län (D) enligt 3 kap 6 § miljöbalken, D län beslut RAÅ 1996-08-27. Dokument uppdaterat 2011-11-19.
Sveriges städer och samhällen jämte landsbygd, del II, 1947.

Administrativa uppgifter

Fastighetsuppgifter

Objekt: Kullbo
Kommun: Nyköpings kn
Fastighetsbeteckning: Ringsö 1:3 (f d Ringsö 1:2)
Socken: Bälinge sn
Län: Södermanland

Författningsskydd

Miljöbalken, Lag (1998:808)
Enligt 3 kap. Miljöbalken, 6§ skall, mark- och vattenområden samt fysisk miljö i övrigt som har betydelse från allmän synpunkt på grund av deras naturvärden eller kulturvärden eller med hänsyn till friluftslivet, så långt möjligt skyddas mot åtgärder som kan påtagligt skada natur- eller kulturmiljön. Behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas.
Områden som är av riksintresse för naturvärden, kulturmiljövården eller friluftslivet skall skyddas mot åtgärder som avses i första stycket.

Plan- och bygglagen, Lag (2010:900)

Plan- och bygglagen (PBL) innehåller bestämmelser om planläggning av mark och vatten och om byggande. Enligt 8 kap. i Plan- och Bygglagen, 13§ och 14§ får en byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt inte förvanskas. Ett byggnadsverk skall hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning och de tekniska egenskaper i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras. Enligt 8 kap. 17§ skall ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Projektrelaterad information

Fastighetsägare och beställare: Örike AB, representerad av djurhållare Nils Kjellberg (Hummelvik/Kullbo/Ringsö by)
Entreprenör: Eilert Berggren, Tystberga
Antikvarisk kontroll: Hugo Larsson, Sörmlands museum, Nyköping

Använda produkter

Nytt timmer, begagnat taktegel, luftkalkbruk, granvirke, klovor av furu, handsmidd spik mm.
Torv: Hörle torv, Småland. Halm: Råghalm, Skåne.

Övriga uppgifter

Länsstyrelsen i Södermanlands län, beslut 2002-05-06, förnyat 2003-09-05, dnr 434-6848-2001
Sörmlands museum, dnr KUS02 234

Dokumentationsmaterial

Dokumentationsmaterial i form av arbetsmaterial och fotografier förvaras i Sörmlands museums arkiv, Nyköping.